

підприємства потребує системного та поетапного підходу, що охоплює діагностику поточного стану, стратегічне планування, впровадження відповідних інструментів і механізмів, а також постійне вдосконалення й адаптацію до змін зовнішнього середовища.

Фінансово-економічна безпека підприємства є гарантією для економічного росту, привабливості інвестицій та довгострокового функціонування. Розвиток системи управління допомагає у зростанні прибутку, покращенні оборотності та модернізує виробництво.

### **Література:**

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад в умовах війни: нові виклики та проблеми управління. *Фінанси України*. 2022. № 3. С. 38–52.
2. Гринчак Н. І. Фінансова безпека підприємства: сучасні загрози та механізми забезпечення. Київ. 2020. С. 75–123.
3. Дьяків С. І. Антикризове управління підприємством в умовах економічної нестабільності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Економіка* 32(2). 2020. С. 115–120.
4. Хацер М. В. Трансформація процесів планування та управління фінансами підприємств як реакція на економічні виклики. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. № 4(26). 2023. С. 106–114.
5. Boikos, S., Panagiotidis, T., Voucharas, G. Financial development, reforms and growth. *Economic Modelling*, 108 p. 2022.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-522-1-55>

## **СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ РОЛІ ДЕРЖАВИ В РИНКОВИХ УМОВАХ**

**Фещук В. К.**

*аспірант*

*Класичний приватний університет*

*м. Запоріжжя, Україна*

Актуальність дослідження економічної ролі держави в ринкових умовах зумовлена рядом факторів, серед яких вирізняються трансформаційні процеси, що відбуваються в світі під впливом глобалізації, цифровізації та перманентних соціально-економічних криз, зокрема в умовах воєнного стану у нашій країні. Сучасна економіка є

принципово змішаною системою, де вільні ринкові відносини гармонійно доповнюються раціональними формами державного втручання. При цьому критичні виклики сучасності, такі як екологічні загрози, фінансова нестабільність, пандемії та воєнні конфлікти, лише загострюють потребу в активізації державних механізмів регулювання економіки. Сучасна держава має як забезпечувати стабільність економічної системи, так і виступати гарантом соціальної справедливості, національної безпеки та сталого розвитку, що визначає її центральну роль у вирішенні комплексних завдань розвитку суспільства.

Розмірковуючи про роль держави в економічному розвитку, важливо зазначити, що в сучасних умовах посилення глобальної конкуренції відбувається запозичення багатьох інститутів та інституцій, які опосередковують соціально-економічне життя. При цьому розмах кризових процесів вимагає від країн переосмислення стратегій національного розвитку, адже глобалізація не лише створює механізми та джерела комунікацій, але й змінює якість тих діючих інститутів, що встановлюють правила та рамки функціонування господарських систем. Тобто глобальні трансформаційні зміни одночасно як підсилюють невизначеність траєкторії національного соціально-економічного розвитку, так і породжують нові можливості й альтернативи [1, с. 262]. Дійсно, у сучасному світі, що характеризується високою швидкістю змін, багатовекторністю викликів і глибокою взаємозалежністю економік, держава вже не може функціонувати в межах класичних підходів до національного суверенітету чи адміністративного контролю. Натомість, вона має трансформуватися у адаптивного регулятора, що здатен інтегрувати зовнішні впливи, транснаціональні норми та водночас зберігати управлінську ідентичність.

У свою чергу, А.Я. Табачук в контексті економічної ролі держави в ринкових умовах приходить до висновку, що сучасна економіка виступає як змішана, тому механізм її регулювання повинен поєднувати елементи ринкового саморегулювання з елементами державного регулювання. Важливим у цьому питанні є визначення міри доповнення ринкового механізму державним регулюванням, не мають пригнічуватись самі основи ринку. Роль держави у сучасних економічних системах в умовах їх екологізації та глобалізації не зменшується, інститут держави еволюціонує, модифікуючи свої класичні функції задля забезпечення якомога кращого рівня життя та середовища існування своїх громадян [2, с. 48]. Зазначена концепція щодо змішаного характеру сучасної економіки та необхідності поєднання ринкових і державних регуляторів становить цінний теоретико-практичний внесок у сучасну науку державного управління. Вона перегукується з глобальним переходом від монолітних до гібридних моделей економічного розвитку, в яких держава вже не виступає

антагоністом ринку, а партнером та модератором соціально-економічних процесів.

Особливої уваги заслуговує ідея про важливість збереження основ ринкової саморегуляції при посиленні державної участі. Такий підхід узгоджується з теорією, що передбачає розумну участь держави у ринкових процесах не через директивний контроль, а через адаптивне управління, стимулювання та партнерство. В умовах екологічних викликів та глобалізаційного тиску держава має розвивати екологічно відповідальну політику, засновану на принципах сталого розвитку, що інтегрує соціальні, економічні й природоохоронні пріоритети.

Звичайно, що найбільшою загрозою соціально-економічному становищу України є ризики неприпинення військових дій. Однак, негативний вплив чинить також зміщення акцентів у прийнятті управлінських рішень із системного на ситуативний підхід та слабка роль держави у відновленні національної економіки або протидії її руйнації. Тому при оперативному вирішенні короткострокових проблем відновлення економіки мають прорховуватись екстерналії, що впливатимуть на середньостроковий стан національної економіки. Державна політика України має бути спрямована на розробку і впровадження механізмів відновлення виробництва, збереження та створення нових робочих місць, пов'язаних з відбудовою народного господарства, в інфраструктурних галузях, будівництві, промисловості, науці та надання економічних стимулів до повернення економічно активного населення до України. Необхідним є використання інструментів різних видів державної політики (грошово-кредитної, бюджетно-податкової, інвестиційної, інноваційної тощо) комплексно з урахуванням можливості їх різнонаправленого впливу та досягнення синергетичного ефекту [3, с. 17–18].

Науковець влучно окреслює складний і багатовимірний контекст регулюючої ролі держави в сучасній Україні, де економічне управління відбувається в умовах затяжної війни, руйнації інфраструктури та значного відтоку трудових ресурсів. Автор справедливо вказує на ключову методологічну помилку в кризовому врядуванні – зміщення системного управлінського підходу на ситуативний, що унеможливорює формування стабільної парадигми економічного відновлення.

Тож, можемо резюмувати, що сутність економічної ролі держави в ринкових умовах зводиться до наступних аспектів: 1) нормативно-законодавчий – сутність економічної ролі держави в цьому аспекті полягає у формуванні правового поля, котре регламентує відносини власності, конкуренцію, умови ведення бізнесу тощо. Без чітких і передбачуваних норм ані ринок, ані держава не зможуть ефективно реалізувати свої цілі. Отже, тут держава виступає гарантом прозорих, однакових для всіх учасників умов. Тобто загалом він полягає державній діяльності щодо

встановлення «правил гри»; 2) забезпечення соціальної рівноваги – ринок, будучи ефективним розподільником ресурсів, не завжди враховує соціальну справедливість і захист вразливих верств населення. Тому сутність державного впливу полягає у встановленні справедливих податків, субсидій, соціальних виплат, виправленні ринкових провалів. Це у сукупності сприяє стабільності, запобігає соціальним конфліктам і водночас зберігає ринкове середовище; 3) макроекономічна стабілізація – коливання економічних циклів, інфляційні сплески, валютні коливання вимагають обґрунтованих заходів макроекономічної політики. Сутність ролі держави тут полягає в проведенні монетарної та фінансової політики, здатної згладжувати кризові явища, стимулювати зростання або охолоджувати перегрітий ринок. Тож, сутність даного аспекту виражається у управлінні циклами та ризиками; 4) інституційне оформлення ринку (організаційна інфраструктура) – держава забезпечує функціонування організацій, які підтримують ринок: від системи судів і наглядових органів до державних агентств, відповідальних за сертифікацію та стандарти. Відповідна інфраструктура виконує роль своєрідного «каркаса», на який спирається все приватне підприємництво. Без ефективного інституційного середовища ринкові механізми працюють з вагомими викривленнями; 5) інноваційно-інвестиційне модераторство – сутність такого аспекту полягає в тому, що держава, прагнучи зміцнити конкурентоспроможність, створює умови для інноваційного розвитку шляхом прямих інвестицій у науку, освіту, високотехнологічну інфраструктуру. Водночас вона стимулює приватний сектор до інновацій – наприклад, податковими пільгами, грантовими програмами і державно-приватним партнерством у високоризикових галузях; 6) захист і відстоювання національних інтересів – сутність такого аспекту полягає в тому, що через міжнародні договори, торговельні блоки, квоти та мита держава захищає національного виробника, регулює доступ закордонних товарів і перерозподіл доходів від зовнішньоекономічної діяльності. Тому, сутність економічної ролі в даному аспекті зводиться до гарантування національної безпеки.

### Література:

1. Жукова Л. М. Роль держави в економічному розвитку: основні теоретичні підходи. *Проблеми економіки*. 2018. № 1. С. 257–264.
2. Табачук А. Я. Роль держави у сучасних економічних системах в умовах їх екологізації та глобалізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. Львів, 2016. Вип. 26.6. С. 45–49.
3. Олешко А. А. Регулююча роль держави у відновленні національної економіки. *Економіка та держава*. 2022. № 8. С. 15–18.